

Klassikerimitation og danmarkshistorie i den tidlige enevælde.

Om Vitus Berings *Florus Danicus*

Af Karen Skovgaard-Petersen

I. Indledning

I 1698 udkom historieskriveren og latindigteren Vitus Berings hovedværk, danmarkshistorien *Florus Danicus*, 23 år efter forfatterens død. Bering var blevet udnævnt til kgl. dansk historiograf i 1650, og kort efter enevældens indførelse i 1660 fik han til opgave at skrive henholdsvis en beretning om Københavns belejring i 1658-59, om enevældens indførelse og endelig om landets ældre historie.¹ Ingen af disse værker nåede han selv at se trykt. Hans skildring af belejringen blev dog udgivet allerede i 1676, året efter hans død, mens danmarkshistorien, der synes at have ligget færdig så tidligt som i 1673², først skulle gennemses af en kongelig udpeget kommission, før den kunne gå i trykken. Hensigten med denne langvarige revision var at sikre at værket ikke indeholdt noget som fremmede kunne tage anstød af og som derfor kunne skabe problemer.³

Inden Bering havde en række mænd siden 1500-tallets sidste halvdel beklædt embedet som kongelig historiograf. Deres opgave var at udfærdige en danmarkshistorie på latin, som for et internationalt publikum kunne skildre det danske riges lange historie og de danske kongers store bedrifter. Først i 1630'erne bar anstrengelserne frugt. Den kgl. historieskriver J. Meursius udsendte 1. del af sin *Historia Danica* om de tre første oldenborgske konger i 1630, og otte år senere fulgte 2. del om tiden fra Danmarks første konge Dan til Christoffer af Bayern, men allerede i 1631 havde J. I. Pontanus, der ligeledes beklædte historigrafembedet, udgivet sin danmarkshistorie *Rerum Danicarum historia* om samme periode som Meursius' 2. del. Også Berings *Florus Danicus* behandler tiden fra Kong Dan til Christoffer af Bayern, dvs. indtil den første oldenborgske konge. Det kan undre at han fik til opgave at skrive endnu en latinsk danmarkshistorie om denne periode, kun godt 30 år efter at de foregående var udkommet. Men Bering er den unge enevældes officielle historieskriver, og hans værk skal ses som et indlæg til

fordel for den nye styreform. Sidste del af denne artikel handler om hvordan denne politiske baggrund har sat sit tydelige præg på hele Beringes fremstilling af Danmarks historie.

Florus Danicus omfatter 688 sider i folioformat og er bygget op som en række kongebiografier. Kongernes tiltrædelsesår angiver Bering værket igennem, selv for de allertidligste tider, præcist i forhold til Kristi fødsel, ligesom han også anfører hvem der på det pågældende tidspunkt herskede i Romerriget – og for tiden efter det gamle Roms fald angives de karolingiske og de tysk-romerske kejsere.

Værket blev straks mødt med anerkendelse. I sin Vitus Bering-biografi citerer Rørdam flere begejstrede udtalelser om værket fra de første år af det 18. årh. En ukendt forfatter siger således at den latinske stil er »saa herlig og høytrabende, at den fast kan byde alle gamle Scribenter Trods«. ⁴ Men i slutningen af det 18. årh. begyndte man at se med andre øjne på den danske Florus. Rasmus Nyerup udbryder bittert, efter at have beklaget salget af Stephanius' håndskriftsamling til Sverige: »Til Lykke fik Danmark efter Stephanii Død en Historiograf, som hverken behøvede Bibliotheker eller Arkiver, hverken Bøger eller Haandskrifter. Denne Mand var Vitus Bering, som forvandlede Fædrenelandets Historie til et Poem.« ⁵ Den »høytrabende« stil som 100 år før havde været genstand for beundring, affærdiges her som upassende i et historisk værk, mere poesi end historie. Og først og fremmest kritiseres Florus Danicus nu for sin ringe historiske værdi – den bygger ikke på selvstændige undersøgelser, men kun på tidligere danmarkshistorier.

Senere tider har ikke taget Florus Danicus til nåde. Kritikken af Bering og det 17. årh.s øvrige historiografer for deres manglende selvstændighed, er imidlertid ligeså indlysende rigtig som den er malplaceret. ⁶ Det er formentlig rigtigt, som Rørdam siger, ⁷ at Bering stort set nøjes med at bearbejde danmarkshistorier af tidligere forfattere – først og fremmest Saxo og, især for de senere tider, Albert Krantz og Pontanus. Men Bering's mål var ikke at frembringe selvstændig historieforskning. Han har selv karakteriseret sine ambitioner med Florus Danicus således:

leg ... søger acumina offuer alt, hvor mueligt er, att de kand indföris, att mand med dennem som med en kæde kand binde historien sammen, oc saaledis gjøre den lystigere, hvor udi hujus scriptiois genius allermost bestaar. ⁸

Historieskrivningens fornemste opgave er altså, som Bering ser det, at fængsle og underholde, og med dette for øje prøver han at skabe indre sammenhæng i værket ved hjælp af »acumina«, pointerede og slagkraftige formuleringer der hos ham tit har karakter af moraler. Som de øvrige store latinske danmarkshistorier fra det 17. årh. fortjener hans værk at blive undersøgt fra en litterær og idehistorisk synsvinkel: hvilke virkemidler bruger han, hvad er effekten og hensigten bagved, hvilken politisk sammenhæng indgår værket i?

Disse spørgsmål er emnet for denne artikel. Udgangspunktet er selve værkets navn. Når Bering har opkaldt det efter den romerske historiker Florus, er det, med Rørdams ord, »uden Tvivl fordi Bering nærmest har taget sig den romerske Historieskriver Lucius Annæus Florus til Forbillede«. ⁹ Men hvad ligger der nærmere i dette navn, i hvilken henseende er Florus Berings forbillede, og hvordan udnytter han sin model? Vi kan selvfølgelig ikke vide at det faktisk er Bering selv, og ikke udgiverne, der har valgt navnet, men netop de mange ekkoer af Florus i Berings værk, som vi skal se på her, tyder stærkt på at han selv har set sit værk som en dansk Florus.

Nutildags hvor litteratur gerne skal være original og selvstændig, kan denne iøjnefaldende angivelse af et ældre værk som model forekomme mærkelig. Men det gælder stort set alle litterære frembringelser, også moderne historieskrivning, at de indgår i en tradition der forsyner dem med normsættende modeller. Vi er bare ikke vant til at der gøres så utvetydigt opmærksom på det. For Bering og hans samtid, hvis kultur stadig i høj grad var latinsproget, var det derimod et mål at skrive moderne panderter til den antikke litteraturs mesterværker, som udgjorde den anerkendte norm. Bering, der også var beundret for sine latinske vers, oplevede således at blive omtalt som sit lands Vergil, og det var omtrent den højeste ros der kunne blive en latindigter til del. ¹⁰ I udarbejdelsen af Florus Danicus har en del af kunsten bestået i at indpasse det danmarkshistoriske stof i en klassicerende fremstilling. Det var samme situation som Berings primære kilde til det nationale stof, Saxo, stod i, da han godt 450 år tidligere skulle bearbejde de nordiske kilder til et latinsk historieværk. Saxo var pionér og hans bedrift er på alle måder langt mere imponerende end Berings, men det er værd at notere at latinkulturen gav dansk historieskrivning, og en stor del af den danske litteratur i det hele taget, en række fælles træk fra middelalderen til ind i det 18. årh.

I det følgende skal jeg først skitsere den litteraturhistoriske baggrund for Florus Danicus, dvs. dels den romerske Florus selv, dels en række andre nationalhistorier fra det 17. årh. der også har navn efter Florus. Dernæst følger så en behandling af Berings brug af den romerske historiker, og til sidst vil jeg som nævnt søge at vise hvordan den politiske baggrund, enevældens indførelse, har sat sit tydelige præg på Berings fremstilling af Danmarks historie.

II. Florus og hans efterfølgere i det 17. årh.

Lucius Annaeus Florus' værk stammer fra ca. 130 e. Kr.¹¹ Det er en kort oversigt over den romerske historie fra kongetiden, begyndende med Romulus, og et stykke ind i Augustus' regering. Roms historie falder ifølge Florus i fire perioder, og de svarer til et menneskes fire aldre, barndom, ungdom, manddom og alderdom. Kongetiden var Roms barndom, den tidlige republik da byen underlagde sig Italien (ca. 510-264 f. Kr.) var dens ungdom, manddommen oplevede byen i den senere republik (ca. 264-43 f. Kr.), mens kejsertiden efter Augustus har været Roms alderdom, en uvirksom og hensygnende tid, indtil riget imidlertid blev som genfødt under Trajan (98-117 e. Kr.). Inddelingen præsenteres i forordet, og dukker med mellemrum op i løbet af værket. I overensstemmelse med dette syn på udviklingen priser Florus det romerske folks energi og mod, indtil senrepublikkens fordærv bliver genstand for hans stærke kritik, for til sidst at give plads for en hyldest til Augustus. Det romerske folk er den gennemgående »helt«, og, som Florus selv siger det i forordet, er det folkets næsten ufattelige storhed der er hans tema.

Værket er præget af et væld af retoriske virkemidler, såsom udbrud af typen: »hvilken umådelig forfængelighed den mand udviste« (2,20,2), af og til formuleret som spørgsmål rettet til læseren. Først og fremmest vrimler det med prægnante formuleringer – »det var konturerne af en by snarere end en by han havde lavet: indbyggerne manglede« (1,1,8), hedder det f.eks. om Romulus' grundlæggelse af Rom, og særlig ynder Florus paradoksale formuleringer som: »Stod han ikke som besejrer af sejrherrene, og, eftersom Karthago ikke var blevet undertvunget, som lykkens overmand?« (1,18,25).

Værkets sententiøse stil har uden tvivl bidraget til dets popularitet i renessancen. Men nok så betydningsfuldt var givetvis dets ringe omfang, der gjorde det til en let overskuelig håndbog i den romerske kongetids og republikks historie. Inden klassiske filologer og historikere selv begyndte at skrive lærebøger i romersk historie, har Florus' værk, sammen med Eutropius' *Breviarium* og Orosius' *Historie*, formentlig givet den bedste oversigt over den romerske republikks samlede historie.¹² Et indicium på dets popularitet i 15.-18. årh. er det store antal af udgaver fra denne periode. Således udkom op mod 200 udgaver og flere oversættelser til moderne sprog mellem 1470 og 1841.¹³ Flere af dem er forsynet med kommentarer og introduktioner. F.eks. kan man i en udgave fra 1662¹⁴ læse små præsentationer af Florus og hans værk af filologerne Gerard Vossius, Justus Lipsius, Claudius Salmasius og Johs. Pontanus, den tidligere omtalte historiograf for Christian IV. Stilen er genstand for særlig ros. Lipsius og Pontanus roser dens elegance og tæthed og de mange sentenser, hvilket Pontanus finder særlig passende for en historieskriver, og endelig fremhæver Salmasius det poetiske præg.

Et andet tegn på Florus' popularitet, som har særlig interesse her, er at der i det 17. årh. blev skrevet en række værker om enkelte lande, for størstedelen kortfattede nationalhistorier, der ligesom Vitus Berings tog navn efter Florus. Jeg skal her give en kort omtale af dem jeg kender til – der findes formentlig flere. De er alle, undtagen den sidste, skrevet på latin.

1) Joachim Pastorius (Hirtenberg): *Florus Polonicus* (1. udg. 1641, 5. forøgede udg. 1679). 3 bøger om Polens historie fra 550 til 1576 (i 1. udg.), inddelt i afsnit efter konger. Forfatteren forklarer i forordet til læseren at han bygger på ældre mere udførlige polenshistorier, og at han har givet afkald på taler og andre stilistiske raffinementer. Om bogens titel siger han:

Bogens forside skal heller ikke få læseren til at tro andet, skønt den pryder sig med den mest blomstrende [ordspil på navnet Florus] historikers navn. Denne titel har den nemlig på ingen måde fået i håbet om et tilsvarende ry, men kun fordi det ringe omfang giver de to værker en vis lighed – en lighed som også har fået andre til at bruge denne titel.

Det er altså if. Pastorius selv ikke Florus' høje stil, men udelukkende hans værks ringe omfang der har fået ham til at navngive sin bog efter Florus – hvad der efter hans eget udsagn også er andre der har gjort. Den stilistiske beskedenhed skal man dog ikke tage helt alvorligt, idet Pastorius har overtaget en række figurer og vendinger fra Florus.¹⁵

2) Everhard Wassenbergius: *Florus Germanicus* (1. udg. 1637 med titlen *Commentariorum de bello ... liber singularis*. I hvert fald fra 1641 udkom bogen med navnet *Florus Germanicus*. Flere udgaver i løbet af 1640'erne, samt oversættelser til tysk og hollandsk). 1 bog. Om kejserne Ferdinand II's og Ferdinand III's krige fra 1618 og frem. I forordet forklarer forfatteren om sin fremgangsmåde:

Ligesom Lucius Florus vil jeg gå til værks som en korttegner der viser hele verden i et lille billede. Virkelighedens mangfoldighed og detaljerigdom har ikke plads i en skitse.

Her henviser Wassenbergius til Florus' indledende sammenligning af sig selv med en korttegner der for overskuelighedens skyld må give afkald på detaljer. Igen begrundes Florus-navnet altså med den kortfattede fremstilling.

3) Lambert van der Bos: *Florus Anglicus* (1651, 1652) (engelsk oversættelse 1657 og flere genudgivelser heraf i de følgende år). 1 bog om Englands historie fra romertiden til Charles I's henrettelse i 1649. Afsnitsinddeling efter konger (fra og med Vilhelm Erobreren). Forfatteren (der var hollænder) forklarer i forordet at der er tale om et lille kompendium, og at han ikke har nogen stilistiske ambitioner:

Du har her, velvillige læser, en uhyre kort fremstilling ... (Stilen) vil ikke hensætte nogen i beundring. Den glimrer kun ved sin lærdom, og vil ikke fængsle dem der måtte interessere sig derfor, ved et kunstfærdigt ordvalg eller særligt elegant udformede sætninger.

Her henvises ikke til Florus, men det er igen korthed og, som i *Florus Polonicus*, en uprætentiøs fremstillingsform der if. forfatteren karakteriserer værket.

4) *Florus Hungaricus*. If. dedikationsbrevet oprindeligt skrevet af en fornem ungarer på latin og oversat til engelsk af J. H., dvs. James Howell, historioграф for Charles II. 1664. 4 bøger, fra år 461 til 1664. Forordet til læseren synes også at være skrevet af Howell, for her forklares om den engelske stils enkelhed: »The style ... pretends to nothing but understandable English«. I dette forord findes imidlertid en mere omfattende efterligning af *Florus*, end i de hidtil omtalte *Florus*'er. Ikke blot har Howell omskrevet *Florus*' forord og, som *Florus*, fremhævet folkets mange bedrifter som hans lille epitome ikke kan yde retfærdighed – han har også ladet sig inspirere af *Florus*' brug af menneskealdrene. Den ungarske historie kan deles i tre perioder: I de første 600 år herskede hedenskabet. I de næste 340 år oplevede landet, nu under kristne fyrster, først modgang, siden medgang. I den sidste tid, frem til nutiden, gik det imidlertid tilbage, og her bruges metaforer fra *Florus*' karakteristik af kejsertiden som en alderdomstid, indtil ungdommen vendte tilbage under Trajan. Denne periodeinddeling og alderdomstori synes dog ikke at have nogen pendant i selve teksten.

Endelig kan nævnes den lidt senere *Florus Anglo-Bavaricus* fra 1685, om et engelsk jesuitkollegium i Liège og dets historie, samt den tysk-nederlandske humanist Erik Puteanus' historieværk fra 1634 om folkevandringstiden, »skrevet efter *Florus*' eksempel«: *Historiæ Barbaricæ libri VI ... ad exemplum Flori conscripti*. Også her fremhæver forfatteren i forordet at hans værk, ligesom *Florus*', er en kort oversigt med udeladelse af detaljer, og i den forbindelse gentager også han *Florus*' sammenligning af sig selv med en korttegner.

III. *Florus* og Bering

Stilen

Der var altså mange forbilleder for at give det danske historieværk navn efter *Florus*. Som den polske, engelske og ungarske *Florus* fortæller Berings værk om en hel nations historie. Det der dog især synes at karakterisere en *Florus*, er dens ringe omfang og oversigtsagtige præg. Alle forfatterne fremhæver at der er tale om et kort værk, og de to førstnævnte påberåber sig i den forbindelse *Florus*' forbillede. En samtidig læser har således ud fra titlen *Florus Danicus* formentlig forventet

sig en nogenlunde kortfattet oversigt over Danmarks historie, og det har han også fået – på et senere titelblad, fra 1709, er værket således beskrevet som et »breviarium«. Trods sine 688 foliosider er Berings værk faktisk kun et kompendium over Danmarks historie. Der står næsten kun halvt så meget på en side i Florus Danicus som på en side af Pontanus' 636 sider lange danmarkshistorie, der således er omtrent dobbelt så lang, hvilket bl.a. skyldes at Bering i modsætning til Pontanus ikke bringer nogen kildehenvisninger, diskussioner om kronologi o.lign. Det store tryk og folioformatet adskiller iøvrigt den danske Florus fra de andre Florus'er, og med sit smukke udstyr i det hele taget – kobberstukne billeder om initiallet ved hver ny konge f.eks. – bærer Berings bog præg af at være et officielt og repræsentativt nationalt historieværk.

Ligheden mellem den danske og den romerske Florus består imidlertid ikke bare i kortheden. Generelt minder Berings stil stærkt om Florus'. Som vi så, undskylder de andre Florusforfattere (på nær Wassenbergius) deres jævne og prunkløse stil, og Pastorius siger direkte at han på dette punkt slet ikke står mål med den romerske historiker han har opkaldt sit værk efter. Selv om der vel til dels er tale om falsk beskedenhed, må man dog nok sige at Bering i endnu højere grad end de øvrige lever op til Florus-navnet på dette punkt. Han har ligesom Florus en udpræget forkærlighed for slående sentenser og paradoksale formuleringer. Typisk er hans kapitel om Ubbe, en af Svend Estridssøns sønner der aldrig blev konge, men tværtimod afslog folkets opfordringer om at lade sig krone. Ubbe var således

tilfreds med at have gjort sig fortjent til riget og undlod at tage det i besiddelse. Og efter én gang at have afslået det var han dobbelt vellidt blandt danskerne, som blev ved med at kæmpe for Ubbe mod Ubbe, og næsten kommanderede prinsen til at overtage kommandoen (s. 266),

og dette tema varierer Bering gennem hele kapitlet. Som vi så i indledningen, har Bering stræbt efter at indføje så mange »acumina« som muligt, og netop den slags pointerede formuleringer og slående sentenser er karakteristiske for både ham og Florus. Ligeledes appellerer han gerne til læseren gennem udbrud og spørgsmål: »Betragt Danmark på denne tid« (s. 448), »hvilken strålende dag« (s. 539) o.lign.

Flere steder genbruger Bering en figur hos Florus. F.eks. hævder Florus ofte at det lykkedes romerne at besejre en fjende, endnu før den pågældende overhovedet var regnet som fjende, eller endnu før man i Rom havde hørt om krigen o.lign.: »Denne by blev undertvunget endnu før den overhovedet blev regnet blandt de egentlige fjender« (1,32,1). Figuren dukker op hos Bering bl.a. her: »Han aftvang fjenden hans planer, endnu før han begyndte at aftvinge ham hans herredømme« (s. 25).

Af og til viderebearbejder Bering en retorisk ide hos sit forbillede. Florus skriver f.eks. om diktatoren Titus Quinctius at han blev hentet til krig mod nogle latinske folk, mens han gik hjemme og arbejdede i marken, og derefter undertvang fjenderne som var det kvæg han bragte under åg:

Derefter drog han i krig, og lod de besejrede gå under åget som kvæg, for at fastholde ligheden med sit arbejde i marken. Da felttoget således var endt, vendte han tilbage til kørerne, en bonde i triumf (*triumfalis agricola*) (1,5,13-14).

Diktatorens arbejde ved ploven udnytter Florus således som metafor i beskrivelsen af hans krigsførelse. Den ide har Bering overtaget og udvidet i sin beretning om Jarmerik, en dansk konge der måtte tilbringe en del af sin ungdom som fange hos vandalerne og bl.a. blev sat til at udføre markarbejde for dem. Senere da han var blevet konge, indledte han en krig mod sine tidligere herrer – og nu var det ikke længere korn han høstede, men fjendernes hoveder:

Han var nemlig som en bonde i triumf (*triumfalis agricola*), og brugte nu den samme segl til fjendernes hoveder som han engang havde brugt til korn. Han høstede de frugter blandt vandalerne som han selv havde sået, og bragte barbarer under krigens åg, af hvem han selv havde været ført under plovens åg, og pløjede fjendernes byer med samme plovsvær som han engang havde pløjet marken med (s. 129).

Hos Saxo har Bering læst om Jarmeriks markarbejde i fangenskabet, og her har han også kunnet finde en skildring af hvordan Jarmerik lod hver af sine krigsfanger hænge sammen med en ulv, for at understrege hvordan de havde optrådt som griske ulve mod danskerne. Men denne

pointe har Bering givet afkald på til fordel for Florus' retoriske pointe, høst-metaforen anvendt om drab.

Der kan også være tale om at Bering simpelt hen overtager en vending. F.eks. præsenterer han kong Dan som: »Det nye riges grundlægger og fader« (*Novi imperii conditor et parens*) (s. 4), ligesom Romulus hos Florus kaldes: »Byens og rigets første grundlægger« (*Primus ille et urbis et imperii conditor*) (1,1), og Bering skærer kort efter parallellen ud i pap: på samme måde som den krigeriske Romulus efterfulgtes af den fredselkende Numa, regerede den blide Humblus efter kong Dan. Således jævnføres, fra værkets start, det danske »imperium« med det romerske. Tilsvarende bruger Uffe, kong Vermunds søn, en variant af en af Florus' yndlingsvendinger om det romerske folk, da han skal beskrive det danske folk og dets vitudstrakte magt: »Dette folk der hersker over så mange andre folkeslag« (s. 45, jf. Florus 2,1,1 og 2,7,1).

Menneskealdrene

Det første Floruslån i Berings værk møder vi i det lange forord – som, bortset fra eventuelle rettelser fra udgiverens side, synes at være skrevet af ham selv, da det er henvendt til Frederik III (fol. b 6v-c 1r) og altså fra før 1670. Her overtager Bering Florus' menneskealderinddeling og applicerer den på Danmarks historie: Danmark oplevede sin barndom før den første konge, Dan, i dommertiden, for ligesom Israel regeredes Danmark engang af dommere, og de kan ses som en slags opdragere af landet i dets barndom. Kongetiden, tiden siden kong Dan, er landets manddom – og i modsætning til Florus har Bering ingen forestilling om at manddommen afløses af alderdommen. Tværtimod, så længe de enevældige oldenborgske konger hersker, vil landet blomstre. Til slut i selve værket vender Bering tilbage til denne metafor. Christoffer af Bayerns kone blev efter hans død gift med den første oldenborgske konge Christian I. Dermed blev hun stammoder til oldenborgerne på den danske trone, og Christoffer gav således, som Bering siger, Danmark en ny manddom (s. 687). Han bruger ordet *juventa* om denne nye manddom under de oldenborgske konger, og det er samme ord, omtrent, som Florus bruger om Roms storhedstid.

Med menneskealder-metaforen får Bering ikke alene trukket en parallel mellem Danmarks historie og Roms, han overtrumfer også Florus og gør, i overensstemmelse med sit hverv som den nyindstiftede enevældes historieskriver, de oldenborgske konger til garanter for Danmarks stadige trivsel og storhed. Således overgår Danmark faktisk

Rom, og Bering inviterer læseren til at drage denne sammenligning med sin brug af Florus' menneskealdre. Han har her udnyttet et iøjnefaldende træk i Florus' historie, og han har kunnet regne med at pointen ville blive forstået af samtidens læsere, for hvem Florus var en af de gængse romerske historikere.

På samme måde får han påpeget at Danmark er ældre end Romerriket gennem sine angivelser af den samtidige romerske hersker ud for hver ny konge. Det viser sig nemlig at de ældste danske konger regerede et godt stykke før Roms grundlæggelse, og om kong Dan hedder det således at han kom på tronen i 1038 f. Kr., mens Alba Sylvius var konge i Italien. Det var en følge af den herskende latinkultur, at det Rom som de beundrede litterære værker handlede om, kom til at stå som indbegrebet af en stormagt. For Bering som for andre nationalhistorikere gjaldt det om at påpege at deres land var en pendant til det klassiske Rom, og på nogle punkter endda overgik det. Det gjaldt især lande som Tyskland, Sverige og Danmark der ikke, som Italien, kunne gøre krav på at være arving til det gamle Rom, eller, som Frankrig og England, kunne hævde at være blevet grundlagt af overlevende trojanere efter Trojas fald ligesom Rom selv. Bering opnår i forordet, ved at operere med en dommerperiode før kong Dan, både at få understreget Danmarks ælde og at få trukket en parallel til Det gamle Testaments skildring af Israels dommerperiode.

I denne internationale konkurrence om at fremhæve sit lands lange og store historie var det ellers en meget anvendt løsning for de skandinaviske landes vedkommende at udnytte den senantikke gotiske myte. Ifølge den var moderne skandinaver efterkommere af goterne, som igen nedstammede direkte fra Noah selv og var kommet til Skandinavien under ledelse af Noahs barnebarn. Ved således at gå bag om den græsk-romerske oldtid og knytte an til Det gamle Testamente, kunne det 16. og 17. årh.s skandinaver dels hævde at være endnu ældre og fornemmere end Europas øvrige folk, dels fremstille goterne som kolonisatorer af store dele af Europa.

I sin skildring af dommertiden i forordet har Bering ændret lidt ved denne gotermyte, idet goterne ganske vist udvandrer i stort tal fra Skandinavien og over store bedrifter i resten af Europa, men vel at mærke er underlagt cimbrerne. Denne drejning skyldes sikkert tidens dansk-svenske rivalitet. Mens goterne var det fælles skandinaviske urfolk, og endda, som nogle svenskere ville hævde, udelukkende svenskernes forfædre, havde danskerne eneret på de cimbriske rødder.

Med sin version får Bering således både givet Danmark del i goternes udenlandske bedrifter, og samtidig understreget cimbrenes overlegenhed. Der er altså ikke tale om at han knytter goterne sammen med Noah gennem slægtskab, men han markerer en særlig samhørighed mellem Danmark og Israel gennem den omstændighed at begge lande har været regeret af dommere.¹⁶

Borgerkrig

Florus' betydning for Berings værk består imidlertid ikke blot i enkeltstående ideologisk betonedede lån såsom udnyttelsen af menneskealdermetaforen. Som eksempel på at hele Berings begrebsapparat er stærkt påvirket af Florus og andre romerske forfattere, skal jeg her gennemgå en længere passage der ifølge Berings egne angivelser skildrer tiden 812-54 (s. 159-79), svarende til Saxos 9. bog, kap. 3-5.

Saxo fortæller i kap. 3 at efter kong Hemming kæmpede to rivaler om magten, Sivard Ring og Ring, begge børnebørn af kong Gøtrik. Mens Sivard går til kamp mod udenlandske fjender, invaderer Ring Sjælland som støttede Sivard. Sivard og Ring udkæmper et slag og dør begge, hvorefter Regnar Lodbrog, Sivards søn, tager magten. Hele 4. kap. handler om Regnar Lodbrogs mange og forskelligartede bedrifter. I 5. kap. hører vi først om hans sønners reaktion på faderens død, hvorpå en af dem, Sivard, tager magten og indfører mere ordnede forhold. Erik, en bror til Harald der under Regnar Lodbrog havde søgt at tage magten, bliver derefter konge, skønt Sivard faktisk havde en søn der var den retmæssige konge. Imidlertid gør Eriks nevø, Haralds søn, krav på magten og de dør begge i et indbyrdes opgør. Herefter bliver Sivards søn, Erik Barn, konge.

Bering har udeladt en mængde af Saxos skildring, bl.a. en stor del af Regnar Lodbrogs og hans sønners historic. Til gengæld er Harald Klak, der hos Saxo blot fremstilles som en uheldig og uretmæssig rival til Regnar Lodbrog, i Berings fremstilling søn af Ring.¹⁷ Denne forskel betyder at Bering kan fremstille hele perioden som én lang borgerkrig i samme slægt: efter de to fætre Sivard Ring og Ring kæmper deres sønner Regnar og Harald og efter dem Haralds bror og søn, hvorefter magten tilsidst tilfalder Regnars sønnesøn Erik Barn. Bering både indleder og afslutter sin skildring af perioden med en generel beklagelse af denne lange borgerkrig, henholdsvis i afsnittet om Sivard Ring og om Erik I, Haralds bror, og temaet dukker desuden hyppigt op i de mellemliggende afsnit. Hverken hos Saxo eller senere historieskrivere har

han haft forbilleder for at se disse kongers historie under ét, som én lang borgerkrig. Han har selv organiseret stoffet så dette tema trådte frem, og i den forbindelse trukket på klassiske forbilleder.

Borgerkrigene i Rom i det 1. årh. f. Kr. blev genstand for fordømmelse hos mange romerske forfattere. Blandt dem er Florus, for hvem denne tid som nævnt var en forfaldsperiode i romersk historie, og Bering's ordvalg leder gennemgående tanken hen på hans skildring af tidens borgerkrige. Om det 1. triumvirat, Cæsar, Pompejus og Crassus, siger Florus: »Med fælles midler stræbte de hver især efter egen ære« (... *in suum quisque decus niterentur*) (2,13,12), hvad Bering har overtaget delvist i sin indledende karakteristik af periodens borgerkrige under ét: »Hver især stræbte efter egen ære, men derved også mod rigets undergang« (*in suum quisque decus ... ferebantur*) (s. 160). Han har således ikke overtaget Florus' paradoks, de fælles midler over for den individuelle ære, men selv skabt et, nemlig den individuelle ære over for rigets ødelæggelse. Umiddelbart herefter fortsætter Bering om borgerkrigen:

Man ville kunne bære det, hvis (*Ferres, si ...*) dette vanvid havde holdt sig inden for en enkelt generation, men ... det hørte først op, da der ikke var nogen tilbage det kunne ramme (... *cum non essent, in quos sæviret*) (s. 160),

og igen har han lånt hos Florus og ændret lidt: Hvor han fremhæver krigenes lange varighed, beklager Florus, i forbindelse med Marius' og Sullas borgerkrig, at det var sådanne fremragende mænd der ledte Rom i borgerkrig:

Jeg ville under alle omstændigheder bære det med større ro, hvis (... *ferrem, si*) det havde været plebejiske ledere, eller i det mindste forbryderiske mennesker blandt adelen, der var drivkraften bag ugeringerne (2,9,2),

og han fortsætter kort efter om krigenes voldsomhed: »Hadet blev ved med at rase, så længe der var nogen at dræbe« (... *donec deessent qui occiderentur*) (2,9,5).

Efter den generelle fordømmelse af borgerkrigene fortæller Bering om Sivard Rings og Rings borgerkrig. Sivard vender hjem efter at have kæmpet mod udenlandske fjender, og det afgørende slag forberedes:

Han vendte tilbage til Danmark som en frygtindgydende fjende, for udover sin retfærdige sag kunne han også støtte sig på velegnede midler til at hævne sig, nemlig erfaring i krigskunst og trofaste og prøvede soldater ... Det var ikke blot byernes indbyggere, men også folk hentet fra de offentlige værtshuse – dårlige borgere og endnu værre soldater – der tog del i fædrelandets kamp, eller rettere dets undergang (s. 162-63).

Denne passage har ligheder med Florus' skildring af Marius' tilbagekomst, som tilsvarende danner optakt til det afgørende slag mellem Sulla og Marius:

Marius vendte styrket tilbage fra Afrika. For fængslet, lænkerne, flugten og eksilet havde gjort hans værdighed endnu mere frygtindgydende. Hans store ry fik mange mennesker til at strømme til ham, og, hvad der var særligt vanærende, også slaver og tugthusens beboere kom under våben ... Med vold gjorde han altså krav på det fædreland som han var blevet fordrevet fra med vold, og hvis ikke han således havde ødelagt sin egen sag ved sin brutale opførsel, ville han være blevet opfattet som den der havde retten på sin side (2,9,10-12).

Begge mener at den tilbagevendte hærfører havde retten på sin side, skønt det for Marius' vedkommende blev mere end opvejet af hans grusomhed. Samfundets værste udskud blev ifølge begge forfattere rekrutteret i denne krig, idet Florus dog kun taler om Marius' hær, Berings om begge de to danske hære. Efter dette slag følger næste generations krig om den danske kongemagt:

Men slaget udryddede ikke al galskaben, og krigen sluttede ikke med dette sammenstød (... *nec idem belli fuit, qvi prælii finis*). For snart efter at de to konger var blevet dræbt, begyndte deres to sønner... der havde arvet deres fædres indbyrdes had, at bekri-ge hinanden for at tiltvinge sig riget, som kæmpende på en vædeløbsbane eller i en arena (s. 164).

Samme ord bruger Florus om Sullas fortsatte brutalitet, selv efter sejren over Marius: »Drabene sluttede dog ikke med denne krig« (*Nec idem tamen caedium qui bello finis fuit*) (2,9,23). Ligeledes kan Berings

omtale af krigen som en arv til næste generation være inspireret af Florus: »Den Sertorianske krig var ikke andet end en arv efter Sullas proskriptioner« (2,10,1) – men også uden Florus har det været en nærliggende metafor for Bering, da han jo taler om en arv fra far til søn. Gladiatorbilledet som Bering bruger her, vender han tilbage til i den sidste krig: »Landsmænd bekæmpede hinanden i kampen om riget som i en arena« (*cives ... in regno, quasi in arena, concurrerent*) (s. 178). Også Florus bruger sammenligningen flere gange om borgerkrigenes modstandere, og dette citat stammer fra Florus' indledning til Marius' og Sullas krig:

Det eneste der manglede i det romerske folks ulykker var at de skulle begynde en borgerkrig, og at landsmænd skulle bekæmpe landsmænd midt i byen og på torvet som gladiatorer i en arena (*... in urbe ... quasi harena ciues cum ciuibus suis gladiatorio more concurrerent*) (2,9,1).

Som afslutning af den sidste krig, mellem Erik I og hans nevø, siger Bering: »Og her standsede grusomheden, her fik borgerkrigene endelig en ende« (*... hic demum finis bellorum civilium fuit*) (s. 178), og Florus afslutter efter Augustus' sejr over Antonius: »Her fik borgerkrigene en ende« (*hic finis armorum ciuilium*) (2,21,1).

Lignende mere løse og generelle ligheder kan anføres. Bering kalder i sin indledning borgerkrigen »det største onde« (*ultimum malorum*), og Florus lægger i det ovenfor citerede ligeledes ud med at karakterisere den som kulminationen af ulykker. Gennemgående bruger Bering de samme ord om borgerkrigen som Florus og andre romerske forfattere, såsom »galskab«, »vanvid«, »forbrydelse« (*furor, rabies, scelus*), ligesom han siger at krigen rammer landet i dets indre (*viscera*).

Florus er da heller ikke den eneste romerske forfatter der citeres. Den bitreste skildring af borgerkrigen mellem Cæsar og Pompejus er Lucans epos *Pharsalia* fra o. 65 e. Kr. Her stilles i begyndelsen spørgsmålet: »Ønskede man virkelig at føre en krig der ikke ville få nogen sejrherre?« (*Bella geri placuit, nullos habitura triumphos?*) (1,12), hvad Bering overtager i en apostrofe til Erik I og hans nevø: »I mænd af kongeligt blod, af hvilken grund stræber I mod jeres egen undergang? (*quo ruitis principes?*) ... I fører krige som ikke vil få nogen sejr« (*bella geritis, nullam victoriam habitura*) (s. 178), og dette citat har han forbundet med en henvisning til en anden fordømmelse af den romer-

ske borgerkrig, Horats' 7. epode der begynder således: »Af hvilken grund stræber I i jeres ondskab mod jeres egen undergang?« (*Quo, quo scelesti ruitis?*). Der er i det hele taget en del ligheder mellem Berings og Lucans skildring. Begge fremhæver f.eks. hvordan slægtning kæmpede mod slægtning, og at borgerkrig i sig selv er en forbrydelse, og lignende udtryk findes hos Florus.

For mange af Berings vendinger gælder det, at det kan være vanskeligt at udpege bestemte klassiske forlæg. Grundlæggende er der imidlertid tale om det samme begrebsapparat til beskrivelsen af en borgerkrigs ulykker, og sammenfattende må man sige at Berings fremstilling af den danske borgerkrig er stærkt inspireret af de romerske skildringer af Roms borgerkrige i tiden inden Augustus, især af Florus og Lucan.

Svenskekrige

Florus dukker også op i forbindelse med det store Bråvallaslag. De mange dansk-svenske krige i tidens løb har naturligvis også deres plads i Berings historie, men på trods af deres aktualitet på Berings tid, er de på ingen måde et hovedtema. Dog gør Bering hvad han kan for at nedtone den store svenske sejr i Bråvallaslaget, hvor den svenske kong Ring besejrede sin danske onkel, Harald Hildetand. Om Ring siger han:

Han var betydelig dygtigere til at opnå medgang end til at holde fast på den, han skaffede sig æren af at have høstet krigens frugter, men ikke frugterne selv. Han bevarede sit ry intakt i højere grad end sit rige, og efter at have vundet sejren lod han dens gevinster gå til spilde (s. 113),

– den svenske konge var altså slet ikke i stand til at udnytte sin sejr. Her synes Bering at være inspireret af Florus' beskrivelse af Hannibal efter sejren ved Cannæ. Han ville have kunnet indtage Rom: »Hvis ... han havde forstået at udnytte sin sejr lige så godt som han forstod at opnå den ... Han foretrak at nyde sin sejr i stedet for at drage nytte af den« (1,22,19-21). Tankegangen er helt den samme, men de latinske formuleringer er forskellige. Det er dog sandsynligt at Bering har villet lede tanken hen på romernes store fjende, som de endte med at få bugt med, i beskrivelsen af denne svenske konge, der så uomtvisteligt, ifølge Saxo, havde tilføjet danskerne et stort nederlag.

Det vanærende i nederlaget neddæmpes yderligere ved at Harald

Hildetand er skildret som en stor og krigerisk konge der til sidst, i mangel på andre fjender, udfordrer Ring – man skulle næsten tro, siger Bering, at hans hensigt var at prøve om Ring var værdig til at overtage hans rige efter ham. Harald dør i slaget, og herefter skriver Bering sammenfattende om de to kongers indsats:

Harald overtog det danske rige splittet op i enkelte dele og forenede dem under ét. Ring overtog det samlede rige men lod det gå i opløsning. Så ret beset led sejrherren et større tab i dette slag end den besejrede: Den ene mistede livet, den anden sin forstand, den ene forstod ikke at dø på den rigtige måde, den anden forstod ikke at leve (s. 114).

Berings svaghed for antiteser og paradoksale formuleringer ses tydeligt, og her tjener de desuden det klare mål at gøre Harald til den egentlige sejrherre.

Med et andet klassikerlån som udgangspunkt skal vi se et par eksempler på Berings hentydninger til sin samtids dansk-svenske konflikter. Det stammer fra Lucans tidligere omtalte digt *Pharsalia*. I et tilbageblik på Alexander den Store hedder det her at han som den første demonstrerede hvor mange lande én mand kunne regere: »Han gav verden et farligt eksempel på hvor mange lande én mand kan have under sig« (*non utile mundo editus exemplum, terras tot posse sub uno esse viro*) (10,26-28). Det har Bering overtaget i forbindelse med den norske kong Svibdag, der som den første underlagde sig alle de tre nordiske riger:

Han røbede en frygtindgydende hemmelighed for verden, nemlig at det umådelige tredobbelte rige kunne beherskes af én herre (*Horrendum secretum prodidit orbi: posse immensum illud triplicis regni spatium ab uno possideri domino*). Og dermed gav han eftertiden forfærdelige anledninger til krig (s. 16).

Det dystre og storladne hos Lucan har inspireret Bering: Alexander og Svibdag er farlige skikkelser, fordi de, ved at vise verden hvor meget land én mand kan underlægge sig, inspirerede eftertiden til at prøve det samme. Det er vel først og fremmest Kalmarunionen og alle de stridigheder den gav anledning til, Bering hentyder til her, men i de netop

overståede Karl Gustav-krige 1657-60 havde den svenske konge heller ikke været langt fra at opnå herredømmet over det samlede Norden. Det lykkedes ham som bekendt ved den lejlighed at erobre Skånelandene, og den begivenhed synes Bering også at hentyde til i sin beretning om Valdemar Atterdags erhvervelse af Skåne:

Og på denne måde blev Skåne atter en del af det legeme det hørte til (... *retracta in corpus suum*), og fik igen sine tidligere kår, som en gren der sættes fast på sin stamme, for at ikke kun havet og det altomsluttende ocean skulle udgøre Danmarks grænser. Den almægtige Gud kan både indskrænke og udvide landenes grænser, og dermed slukker han enten overdrevne forhåbninger hos menneskene eller vækker deres udslukte håb til live. Derfor skal ingen fæste for meget lid til de nuværende omstændigheder eller opgive det de har mistet (s. 490).

– Skåne er i virkeligheden en del af Danmark, og ingen skal opgive at få det tabte tilbage. Det kan godt læses som et håb om at Danmark kan generobre de tabte lande, især da det er skrevet i årene op til den skånske krig 1675-79, som netop udkæmpedes med det formål fra dansk side. Således anes de samtidige svensk-danske konflikter i Berings danmarkshistorie.

Også her kan Bering bruge Florus til at understrege sin pointe. Under kong Tullus Hostilius erobrede Rom nabobyen Alba Longa, hvorfra romerne oprindeligt selv var kommet, og det skildrer Florus således: »... den nærtbeslægtede by syntes således ikke at være gået til grunde, men atter at være blevet del af det legeme den hørte til« (... *in suum corpus redisse*) (1,1,9). Ved at genbruge Florus' metafor – både Alba Longa og Skåne vender tilbage til det legeme, dvs. det rige, de hører til – får Bering yderligere markeret at Skånes indbyggere er danske, lige såvel som Alba Longas var romere.

IV. Det danske arvekongedømme

Som vi så har Bering i høj grad ladet sig inspirere af Florus og andre romerske forfattere i sin skildring af den danske borgerkrig. Men hvor enig han end kan være med dem i fordømmelsen af en borgerkrigs

ulykker, er der væsentlige forskelle med hensyn til krigenes årsager og resultater. Både Lucan og Florus anlægger en moralsk synsvinkel og ser årsagen i Roms voldsomme medgang der medførte udbredt grådighed og alskens andre laster. I Danmark var ulykken at flere gjorde krav på kongemagten, som kun en enkelt burde have adkomst til, og det begyndte da kong Hemming døde uden at efterlade sig en arving: »Dette vanvid begyndte efter Hemmings død, for, eftersom han døde uden arvinger, fik han siden mange« (s. 160). Tilsvarende priser Bering afslutningen af borgerkrigen, for nu var hele magten igen samlet hos en konge af den gamle kongeslægt, Erik Barn, og det betød at Danmark kunne rejse sig fra ulykkerne:

Dette lille menneske var som en fugl Fønix for det danske blod. I ham så man et nyt grundlag for det kongelige hus, gennem hvem Danmark kunne rejse sig efter at være blevet rystet af så mange ulykker (s. 180).

Borgerkrigene er altså for Bering den ulykkelige afbrydelse af kongemagtens kontinuitet. For Lucan er den romerske borgerkrigs virkelige tragedie tværtimod at den banede vej for eneherkerne. Florus' holdning til tiden efter borgerkrigen er mere tvetydig, idet han roser Augustus som skabte fred men samtidig erklærer at det 1. årh. e. Kr. var præget af uvirksomme kejsere. Hovedsagen er dog at han kun siger lidt om Augustus og kejsertiden. Hans ærinde er først og fremmest at skildre storhedstiden indtil Graccherne og forfaldet derefter, ikke dettes resultat.

I den danske Florus er lovprisningen af monarkiet imidlertid det centrale tema. Ikke blot har Bering som nævnt bygget hele sin danmarkshistorie op som en række af kongebiografier, han fremhæver også overalt i historien den monarkiske styreformes fortrin, og gør det ligeledes til hovedtema i forordet. I betragtning af hans position som kongelig historieskriver – ovenikøbet på et tidspunkt hvor den danske kongemagt netop var blevet yderligere styrket på adelens bekostning ved enevældens indførelse – er der ikke noget overraskende heri. Vi skal her se nærmere på hvordan disse aktuelle politiske interesser i høj grad har styret hele Berings fremstilling af Danmarks historie.

At der opstår ulykker når flere deler magten, fremgår klart af hans skildring af den periode – 201-41 e. Kr. if. hans egen datering – hvor landet geredes af et »femmandsvælde«:

Hvor end man vendte sig, var det synet af et fædreland i oprør der mødte ens øjne ... Det rige som én mand så ofte havde reddet, styrede fem mand således mod afgrunden (s. 101).

Efter dette kedelige kapitel i landets historie bliver Halfdan III, og derefter Harald Hildetand konge. Den sidste er genstand for en særlig lovprisning som fædrelandets frelser:

Han fremstod som sin tids nye Camillus, gennem hvem Danmark genvandt sin frihed ... Og hvad kan i højere grad tjene til monarkiets ære? Det rige som fem tronranere havde været i færd med at ødelægge, blev reddet af én retmæssig regent (s. 106-07).¹⁸

Bering nøjes imidlertid ikke med at hylde selve den enevældige styreform. Det ligger ham øjensynlig også stærkt på sinde at fremhæve Danmarks gamle traditioner for arvekongedømme. Herved kan han nemlig implicere at *indførelsen af arvekongedømmet sammen med enevælden i 1660 var i overensstemmelse med landets uskrevne praksis siden kong Dan.*

I forordet lancerer han således den teori at kun to kongeslægter inden oldenborgerne har siddet på landets trone. Ifølge teorien har der i løbet af historien været fire situationer, hvor man måtte lade kongemagten gå i arv gennem kvindesiden for at sikre dens bevarelse inden for slægten. Berings skildring af disse fire tilfælde viser klart hvilken ulykke kongeslægtens uddøen ville have betydet for landet. Første gang var efter Rolv Kragers død, 525 f. Kr. efter Berings angivelse:

Med Rolvs drab gjorde Hjartvar det af med mere end Rolv, nemlig det kongelige hus' og den kongelige families fortsættelse. Slægtens udvikling var forløbet uden afbrydelse siden Dan, den første konge, og sluttede nu med denne regent. Intet af det kongelige blod levede videre, bortset fra det afkom som Svanhvide [Frode Is søster] satte i verden i Sverige (s. 37).

Ligeledes var kong Sivalds død (201 e. Kr.) en særlig katastrofe:

Sivalds død var en større ulykke for danskerne end dødsfaldet i sig selv. Med kongen uddøde nemlig hele den mandlige del af kongefamilien, og Danmark var nu overladt til spindesiden, idet

kun en ung pige Gyrithe, kong Sigars barnebarn gennem sønnen Alf, var tilbage, og på denne ene arvings skuldre hvilede nu det store riges byrde (s. 99).

Efter kong Magnus, en norsk konge der regerede en kort tid i Danmark, vendte kongeværdigheden tilbage til slægten, gennem Knud den Stores søster, Estrid:

... skæbnen vendte sig nu til Estrids familie, for, som ved naturens bestemmelse, at give det kongeløse og sørgende Danmark til denne slægt der skulle komme til at herske så længe fremover (s. 231).

Endelig roses Margrethe for at have udnævnt sin søstersøn Erik af Pommern til arving: »Hun sørgede således ikke blot for at hendes egne efterkommere fik et rige, men også for at hun selv fik en arving og danskerne en hersker« (s. 538). Den eneste gang hvor kongemagten, ifølge forordets teori, overgik til en ny slægt, var da kong Halfdan testamenterede magten til sin svigerfader Yngve – men selv det kan Bering vende til en pris af den tid hvor kongerne ikke alene kunne lade deres riger gå i arv, men også forære dem bort:

Hvilken lykkelig tid, da riger var blandt de gaver som fyrster gav hinanden. Ingen skal sige at magten i Danmark ikke var arvelig hos vore forfædre, for ikke blot kunne kongerne modtage magten i arv, de kunne også give den som gave (s. 86).

Det fremgår imidlertid også af Florus Danicus at der ikke kun kan have været to slægter på Danmarks trone inden oldenborgerne, sådan som det foreslås i forordet. Der optræder nemlig i værket et afsnit med titlen »Lacuna Historiæ Danicæ«: 300 år af landets historie ligger hen i komplet mørke – man kender ganske vist navnene på to konger fra denne periode, Bjørn og Harald, men om deres baggrund vides intet.¹⁹ Først med Gorm den Gamle har vi atter en ubrudt række af konger i samme slægt. Bering kommenterer ikke selv denne lakunes betydning for teorien om den ubrudte kongeslægt fra Yngve og Christoffer af Bayern. Og det viser sig da også at han i forordet egentlig tillægger andre denne teori. Den fremstår blot som hans egen, fordi han gør grundigt rede for den uden sproglig angivelse af at der er tale om referat. Han

tilføjer imidlertid at der er andre der, også med gode grunde, er uenige i disse synspunkter, og han vil derfor ikke selv tage stilling, men i stedet her overlade æren for arvekongedømmets indstiftelse til Frederik III. Teorien om de to slægter levnes dog afgjort mest plads. Det nævnes kun i en sætning at nogen er uenige, deres argumenter hører vi ikke. Og bortset fra lakunen harmonerer fremstillingen i selve historien også med teorien om at der kun har været to kongeslægter. Men det virker besynderligt at Bering i forordet finder teorien om de to slægter så overbevisende, når han med lakunen leverer et afgørende bevis mod den.

Det har imidlertid været et følsomt emne. Rørdam foreslår²⁰ at Berings positive holdning til den ubrudte arvefølge i forordet har været medvirkende til at det tog så lang tid før udgivelseskommissionen var færdig med sit arbejde. Han peger på at et af medlemmerne var Oluf Rosenkrantz, der i 1681 udgav en gendrivelse af tyskeren Johan Bunos påstande om at Danmark altid havde været arvekongedømme, og det kan vel ikke udelukkes at udgiverne har redigeret i teksten på dette punkt. Den teori Bering lancerer er faktisk også langt mere drastisk end Bunos. Hvor Berings teori gælder den samlede danmarkshistorie fra kong Dan, beskæftiger den tyske professor sig, som han forklarer i sit forsvarskrift mod Rosenkrantz fra 1683²¹, kun med tiden efter o. 800, eftersom kendskabet til den forudgående tid er alt for ringe.

Under alle omstændigheder er det et hovedærinde for Bering at fremstille Danmark som et urgammelt arvekongedømme, og danskeres kærlighed til deres kongefamilie, uanset om der har været mere end to kongeslægter før oldenborgerne eller ikke. Det går igennem hele værket og ses f.eks. af denne kommentar til valget af Christoffer af Bayern, som ganske vist var en udenlandsk prins men dog i familie med Erik af Pommern: »Hvor arvefølgen hos andre folk blot har været nominal, har den hos os virkelig været ført ud i livet – danskerne nærer en forunderlig kærlighed til deres kongefamilie« (s. 635).

Da Frederik III i 1661 fremlagde Berings historiografiske opgaver, udbad han sig at Bering skulle skrive sådan »... at det ikke alene for fremmede Nationer kunde være berømmeligt, medens ogsaa fornemmelig os selv behageligt og forsvarligt«. ²² Noget tyder på at der heri har ligget et ønske om at Danmarks lange traditioner for arvekongedømme skulle fremhæves. Omtrent samtidig, i 1667, fik en anden historiker, islænderen Thormod Torfæus, nemlig i opdrag af kongen at udfærdige en

traktat om »den Stadt og Regiering, som i voris nordiske Lande i gamle Dage haffuer været brugt«. ²³ Dette værk blev aldrig skrevet, men at hensigten efter al sandsynlighed har været at Danmark skulle fremstilles som et gammelt arvekongedømme, ses af at dette tema dukker op i samme forfatters »Series regum Daniæ« (ligeledes skrevet i 1660'erne, men først trykt i omarbejdet form i 1702). ²⁴ Bering synes da også at have forstået sin opgave sådan, at han, som den nyindstiftede enevældes historieskriver, skulle skildre Danmark som et arverige lige fra de ældste tider. Det er dette tema der adskiller Berings danmarkshistorie fra de tidligere officielle danmarkshistorier. Både Pontanus og Meursius skriver panegyrisk om de mange tidligere danske konger, og Pontanus nævner endda også at kongemagten har været forbeholdt et lille antal slægter i landets lange historie. Dermed implicerer han at Danmark har tradition for arvekongedømme, men det er langt fra et hovedpunkt for ham som det er for Bering.

I forbindelse med sit politiske ærinde kunne Bering udnytte Florus. Ved hjælp af dennes panegyriske romerske historie får han ikke alene fremstillet Danmark som et rige der kan sidestilles med det romerske i magt og overgår det i ælde – men ved at overtage menneskealder-metaforen kan han også hævde at Danmark med kong Dan og indstiftelsen af arvekongedømmet trådte ind i manddomsalderen, og at landet ikke som Rom derefter vil opleve en alderdom, men tværtimod leve i stadig blomstring så længe de oldenborgske konger hersker.

Noter:

1. Frederik III's instrukser herom er citeret s. 53 i H. F. Rørdams grundige biografi af Vitus Bering i *Historisk Tidsskrift*, rk. 5, bd. 1, s. 1-115.
2. Rørdam, op. cit. s. 82.
3. Rørdam, op. cit. s. 95 citerer kongens opdrag til kommissionen: Den skulle »efterse og overveje med saadan Flid og sindig Eftertanke, at intet derudi vorder funden, som billigen burde forbigaaes, eller kan eragtes at være fremmede eller andre for nær antegnet eller præjudicerligt, hvorudover dennem kunde gives Anledning i Fremtiden med vidtløftige Replikker eller i andre Maader sig at besvære«. Da udgiverne ikke har forsynet den foreliggende bog med nogen redegørelse for deres fremgangsmåde – de har end ikke givet sig til kende – kan man dog kun gisne om hvori deres indsats nærmere har bestået.
4. Rørdam, op. cit. s. 99.

5. Nyerup i Tillæg til A. S. Vedels Om den danske Krønike at beskrive, s. 85-86. Citeret efter Rørdam, op. cit. s. 25.
6. Jf. Dansk Litteraturhistorie 3 (1983), s. 156-57.
7. Rørdam, op. cit. s. 97-98.
8. Brev fra Bering til en ukendt adressat under udarbejdelsen af *Florus Danicus*. Citeret efter Rørdam, op. cit. s. 72.
9. Rørdam, op. cit. s. 96.
10. Rørdam, op. cit. s. 102-03.
11. Jf. P. Jals udførlige introduktion i Budé-udgaven af *Florus* (Paris 1967). Citater af *Florus* i det følgende er oversat herfra. Alle oversættelser i denne artikel er mine egne.
12. Jf. I. Lewandowski: 'Florus und das Polnische Schulwesen', *Eos* LVIII/2 1969/70, s. 233-47.
13. E. Malcovati (*Gnomon* XLII 1970, s. 273, anmeldelse af P. Jals *Florus*-udgave) henviser til A. Arrigonis udgave (Venedig 1841) hvori hidtidige udgaver er opregnet.
14. L. A. *Florus cum integris Cl. Salmasii et variorum notis quas omnes multis in locis auxit Rutg. Hermannides. Accessit et L. Ampelius ex Bibliotheca Cl. Salmasii. Neomagii, Ex officina Andrææ ab Hoogenhuysen. Anno 1662.*
15. Se I. Lewandowski: »Florus Polonicus« Joachima Pastoriosæ (*Meander* 23, 1968, s. 522-29).
16. Dommerteorien har Bering formentlig hentet hos C. C. Lyschander: *De danske Kongers Slectebog* (Kbh. 1622), hvor hele dommerperioden, incl. goternes togt, er skildret s. 25ff. Begge daterer således kong Dans samling af riget til år 2910 efter verdens skabelse. Men allerede i den danske rimkrønike, der blev trykt første gang i 1495, omtales regenterne før Dan som dommere.
17. Således også hos bl.a. Huitfeldt: *Danmarckis Rigin Krønnicke fran Kong Dan den Første oc indtil Kong Knud den 6.* (Kbh. 1603), s. 38.
18. *Florus'* skildring af Augustus' indsats har ligheder med denne og den foregående passage hos Bering:
 Med sin kløgt og dygtighed organiserede Augustus rigets sønderslæde og splittede legeme, som aldrig ville være blevet bragt i harmonisk enhed, hvis ikke det var blevet regeret af én mand, der så at sige udgjorde dets sjæl og ånd (2,14,5-6).
 – Både Rom og Danmark behøvede en enehersker til at skabe fred og orden. Det er værd at notere at også *Florus* her priser et »enevælde«, og altså også i den henseende var et velegnet forbillede for Bering, skønt han iøvrigt hovedsagelig beskæftiger sig med Rom før kejsertiden.
19. Andre danske historikere havde før Bering beskæftiget sig med denne lakunc, f.eks. Huitfeldt, op. cit. s. 27, Pontanus, op. cit. s. 37-38, og Stephanus, *Notæ uberiores in historiam Danicam Saxonis Grammatici* (Sorø 1645), s. 182-83. Lyschander, op. cit. s. 168-74, prøvede endda at udfylde den, et forsøg som Bering i sit afsnit om lakunen tager afstand fra.
20. Rørdam, op. cit. s. 97.

21. Defensio justa et necessaria ... (Lüneburg 1683).
22. Citeret efter Rørdam, op. cit. s. 53.
23. Citeret efter Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i Danmark indtil år 1800 (Kbh. 1931), s. 144.
24. Ellen Jørgensen, op. cit. s. 144.